

# ΙΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ



Οι Φίλοι του «Μουσείου Δ. Σολωμού και επιφανών Ζακυνθίων»  
ΤΕΥΧΟΣ 7

ΑΘΗΝΑ 2017

# ΙΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΑΡΙΘΜΟΣ 7

2017

ISSN 2241-1089

## ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:	Νικόλαος Λούντζης
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:	Λάζαρος Αποστόλης-Κριεζής
ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ:	Νικόλαος Κουρκουμέλης
ΤΑΜΙΑΣ:	Σπυρίδων Φιλιώτης
ΜΕΛΗ:	Πιερρίνα Κοριατοπούλου-Αγγέλη Ελένη Καρρέρ-Κριεζή Ιωάννης Φιλιώτης

## ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

	Πιερρίνα Κοριατοπούλου-Αγγέλη
	Νίκος Κουρκουμέλης
	Νίκιας Λούντζης
	Άκης Παπαϊωάννου
	Δανάη Παπαϊωάννου
Εξώφυλλο:	Διονύσης Πάλμας



**Οι Φίλοι του «Μουσείου Δ. Σολωμού και επιφανών Ζακυνθίων»**

Ο τόμος διατίθεται και διαδικτυακά στην ιστοσελίδα <http://www.filoimouseioulosolomou.gr/analekta/>

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
<b>Σπύρος Π. Γαούτσης</b> <i>Ένας κατάλογος ιερών λειψάνων, υπογεγραμμένος από τον Επίσκοπο Κεφαλληνίας και Ζακύνθου Balthassar Maria Remondini το 1767</i>	07
<b>Σπύρος Δεληγιαννόπουλος</b> <i>Εκφάνσεις Τροπικότητας στο Πιανιστικό Ρεπερτόριο της Επτανησιακής Σχολής</i>	23
<b>Παναγιώτης Αγ. Ζιωτόπουλος</b> <i>Η νόσος του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη</i>	31
<b>Γιώργος Σ. Ζούμπος</b> <i>Η πολιορκία του 1716 και ο Άγιος Σπυρίδωνας</i>	39
<b>Δημήτρης Κ. Ζυμάρης</b> <i>Βιβλιοκρισία για το βιβλίο: Νικόλαος Χαλικιόπουλος-Μάντζαρως, του κ. Κώστα Καρδάμη</i>	51
<b>Παναγιώτης Δ. Καγκελάρης</b> <i>Ειδήσεις από τα πρώτα 50 χρόνια του Αργοστολίου ως πρωτεύουσας της Κεφαλονιάς</i>	59
<b>Κώστας Καρδάμης</b> <i>Οι μπάντες ως φορείς διάδοσης της έντεχνης μουσικής στην Ελλάδα: προβληματισμοί και μεθοδολογικά ζητήματα</i>	79
<b>Πιερρίνα Κοριατοπούλου-Αγγέλη</b> <i>Θρησκευτική ελευθερία και ανεξίτηρησκεία στα συνταγματικά κείμενα των Ιονίων Νήσων</i>	89
<b>Νίκος Κοσκινάς</b> <i>Η φαρμακωμένη της Ζακύνθου (L' Anvelenata di Zante) ποίημα του Ιωσήφ Ρεγκάλδη</i>	103
<b>Νίκος Κ. Κουρκουμέλης</b> <i>Πρώιμες ενέργειες για την υπαγωγή της ελληνικής επανάστασης υπό την βρετανική προστασία. Η επιστολή του Παναγιώτη Κρεββατά προς τον Παναγιώτη Θ. Στεφάνου (16 Απριλίου 1821)</i>	119
<b>Γεώργιος Ν. Λεοντσίνης</b> <i>Οι οικογένειες Λεοντσίνη και Κασμάτη στη Χώρα και στο Κεραμουτό των Κυθέρων</i>	135
<b>Αρχ. Διονύσιος Λυκογιάννης</b> <i>Το καμπαναριό του Αγίου Νικολάου του Μόλου στη Ζάκυνθο, ιστορικά και καλλιτεχνικά αποτυπώματα στο χρόνο</i>	153
<b>Δημήτριος Γ. Μεταλληνός</b> <i>Ευγένιος Βούλγαρης και Διαφωτισμός</i>	165
<b>Θεόδωρος Μεταλληνός</b> <i>Το νησί Βίδο στην Κέρκυρα</i>	171
<b>Στέλιος Μουζάκης</b> <i>Συμφωνίες σύστασης συντροφιάς υλοτομίας και εκμετάλλευσης ξυλείας του κεφαλλονίτη Στάθη Κακουράτου κατά το 1784 στην Πρέβεζα</i>	185
<b>Διονύσης Ν. Μουσμώτης</b> <i>Ανιχνεύοντας τη «σκοτεινή» περίοδο του Παύλου Καρρέρ (1850-1857). Η πρόσληψη της Rediviva</i>	199
<b>Περικλής Παγκράτης</b> <i>Ο στοχασμός των ποιητών. Μια περιδιάβαση με αφετηρία τους Σολωμό και Κάλβο</i>	215
<b>Θεοδόσης Πυλαρινός</b> <i>Ανέκδοτη επιστολή εκκλησιαστικού ενδιαφέροντος του Μητροπολίτη Ζάκυνθου Νικολάου Κοκκίνη προς τον Νικόλαο Λούζη</i>	231
<b>Θανάσης Τρικούπης</b> <i>Επιδράσεις στην πιανιστική αναδημιουργία. Δημήτριος Αγαθίδης (1828-1886)</i>	235
<b>Διονύσης Φλεμοτόμος</b> <i>Μια ανταλλαγή υποστατικών στα μέσα του 18ου αιώνα</i>	247

## ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το 2017 συμπληρώνονται 160 χρόνια από τον θάνατο του Διονυσίου Ρώμα (1771-1857), ενός Ζακυνθινού άρχοντα που υπήρξε φορέας των νέων, στον καιρό του, ιδεών του εθνισμού και του φιλελευθερισμού και που διαδραμάτισε ηγετικό ρόλο κατά τη διεξαγωγή της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.

Τα *Ιονικά Ανάλεκτα*, που φέτος εκδίδονται χωρίς αναφορά σε κάποιο κεντρικό θέμα, σκοπεύουν το 2018 –έτος κατά το οποίο συμπληρώνονται 200 χρόνια από τις πρώτες μηήσεις της Φιλικής Εταιρείας στη Ζάκυνθο- να κάνουν ειδική αναφορά στην πατριωτική δράση του Διονυσίου Ρώμα και των άλλων Ζακυνθινών Φιλικών. Στο παρόν τεύχος περιοριστήκαμε ν' αποτυπώσουμε στο εξώφυλλο in memoriam, την μορφή του κόμητος Διονυσίου Ρώμα.

Οι “Φίλοι του Μουσείου Σολωμού και Επιφανών Ζακυνθίων” εκφράζουν γι’ άλλη μια φορά θερμές ευχαριστίες προς το “Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη” για την εμπιστοσύνη και την αδιάκοπη οικονομική στήριξη. Ευχαριστούν επίσης τον διακεκριμένο ζωγράφο Διονύση Πάλμα για τον σχεδιασμό του εξωφύλλου.

Νίκιας Λούντζης

Πρόεδρος των “Φίλων του Μουσείου Σολωμού και Επιφανών Ζακυνθίων”

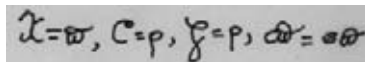
Στέλιος Μουζάκης

## Συμφωνίες σύστασης συντροφιάς υλοτομίας και εκμετάλλευσης ξυλείας του κεφαλλονίτη Στάθη Κακουράτου κατα το 1784 στην Πρέβεζα

Ανάμεσα στις εγγραφές του νοταρίου Πρέβεζας Δημ. Λεκατζά<sup>1</sup> με τις οποίες ασχολούμαι από καιρό<sup>2</sup>, υπάρχουν μεταξύ των άλλων και εγγραφές συμφωνιών σύστασης συντροφιάς με σκοπό την εκμετάλλευση ξυλείας από τα δάση του Μακρυνόρους και του Καρβασαρά. Από αυτές θα ξεχωρίσω να καταθέσω και να σχολιάσω δυο εγγραφές συμφωνιών, γιατί η παρουσίαση αυτών θεωρώ ότι εμφανίζει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά τον τρόπο διαχείρισης αντίστοιχων συμφωνιών από τους Έλληνες εμπόρους του 18ου αι. και όλως ιδιαίτερος από τον αναλφάβητο Κεφαλλονίτη μάστρο Στάθη Κακουράτο.

Οι εγγραφές του νοταρίου

Τα κείμενα του νοταρίου Λεκατζά<sup>3</sup> έχουν γραφεί «υδιοχηρός του», δηλαδή με το ίδιο του το χέρι. Γραφή ομοιόμορφη επισευρμένη, ανισοπαχής, ενίοτε δεξιόκλινη. Συχνά μεταξύ λέξεων η και ομάδων λέξεων συναντάται το σύμβολο της άνω τελείας ( $\cdot$ ). Κάποτε λίγες λέξεις είναι κολλημένες. Εντοπίζονται γενικά, πολλά ορθογραφικά λάθη, υπάρχουν ελάχιστες συντομογραφίες που περιορίζονται κυρίως στο σύνδεσμο και, τον οποίο και αναλύουμε, ενώ ενίοτε γράφει το **C** εκ της λατινικής μεγαλογράμματης γραφής αντί του ελληνικού γράμματος **σ**. Χαρακτηριστικά του γράμματα το **π** και το **ρ** που εμφανίζονται σε δυο μορφές ως το σχήμα (φωτ.1). Το κείμενο αποδίδεται σε μεταγραφή in extenso



$X=\omega, C=\rho, \gamma=\rho, \omega=\omega\omega$

1. Ευχαριστώ και από τη θέση αυτή τον διευθυντή των ΓΑΚ Πρεβέζης κο Τριαντάφυλλο Σκλαβενίτη ως και τους υπεύθυνους της Ιεράς Μητρόπολης Πρεβέζης για την αμέριστη βοήθεια στην προσπάθειά μου.

2. Στέλ. Μουζάκης, «Καταγραφή υπάρχοντων Κεφαλλονίτη μυλωνά (18ος αι.) και το στερεότυπο του πονηρού, του κλέφτη μυλωνά», *Ιονικά Ανάλεκτα*, 3(Αθήνα 2013) ,σ.119-136

3. Για τα σχετικά με τους νοτάριους βλ. Helene Saradi, *Le notariat byzantine du IXe au XV siecles* (Αθήνα 1991).

### Περίληψη της α' εγγραφής

Ο μάστρο Στάθης Κακουράτος μαζί με τον κυρ Αναστάσι Τζόγια εμφανίζονται στον Νοτάριο Λεκατζά στις 16 Νοεμβρίου 1784 και του ζητούν να ετοιμάσει μian έγγραφη συμφωνία σύστασης συντροφίας, δηλαδή εταιρείας, με σκοπό την αγορά και μεταπώληση ξυλείας από τα δάση του Μακρυνόρους και του Καρβασαρά. Το κεφάλαιο 200 γρόσια το καταθέτει ο Τζόγιας. Η μεταπώληση της ξυλείας συμφωνούν να γίνει στη Ζάκυνθο ή στην Κεφαλλονιά και από τα έσοδα τα οποία θα συγκεντρώσουν θα αφαιρέσουν το κεφάλαιο ως και τα λοιπά γενικά έξοδα και θα μοιραστούν εξ ημισείας το αποτέλεσμα είτε θετικό είναι, είτε αρνητικό.

### Μεταγραφή του α' εγγράφου

(φυλ. 51v) «1784: Νοεμβρίου: 16: /1ε.λ.π. πρέβεζα: την σύμερον/2 παρόν σοματηκοί ΕνεφανοίσθυCan έμπροσθεν/3 Εν το καγγέλο εμού νοταρίου: παρόντων και τον κάτοθεν/4 τημίον μαρτήρον τα παρόντα Δίο μέρι από τω ένα/5 μέρος ο κυραναστάσις τζόγιας και εκ του ετέρου με/6ρους ο μαστροστάθεις κακουράτος από κεφαλονήαν/7 η οπήγει θέλοντας ομογνώμος και δηλοπυούν την μπα/8ρον συμφωνίαν αναμεταξίν τους διλαδή κάνοντας σην/9τροφίαν και βάνι ο ανοθεν κυραναστάσις τζόγιας γρο/10σια τον αριθμόν εδιακόσια έτη :200: όθεν τα ο/11πια άσπρα τα βάνι Εις την σηντροφίαν τους: υποσχό/12μενι διαναντα πραγματέβουν δίνοντάς τα διανα σιβά/13ζοντε με τους κερασοβήταις και σαρτζίδες να τους βγα/14νουν: δούαν κρασάρικοι και σταφιδιάρικη τόσων εις μα/15κρινορος ομωις και η σε οπιον άλλον τώπον τους φανισθυ/16 δια το συμφέρον τους τέλος πάντων τα ανοθεν άσπρα/17 να γρικυόντε χορίς κανένα διάφορον ήγουν άζουρα/18 εις σόσων κερών ήθελαν μήνουν ευχαριστημένα και τα/19 δίο μέρι εξακολουθόντας εν αυτή παραγματήαν τους η/20γουν και σηντροφίαν τους και πουλόντας την αυτήν δου/21αν εν ζάκηνθο η Εις κεφαλονίαν η όπου αλού//22(φυλ. 52r) τους φοτήσι ο κύριος εκύ οπού να ήθελε τους φα/23νισθυ τελιόνωντας υ σηντροφίαν τους πρότων μεν/24 κάνοντας λογαριασμόν και βγάνοντας το καπιτάλι/25 οίγουν τα αις τα γρόσια εδιακόσια διαναν τα περιλα/26βανι ο αυτός τζόγιας και εκύνα τα έξοδα οπού οίθελε/27 εξακολουθούσουν είχουν ναύλους και ωτουγάνες και ήτι άλλο/28 από την μέσην και δεύταιρα να ήθελε μεράζουν εκεί/29νο τω διάφορον οπού ήθελε τους ξαποστήλοι ο κύριος/30 εις την μέσην σηντροφικάτα εις δίο μερδικά/31 με χόρις καμία εναντιότητα να πέрни ο κάθε ένας/32 το μεριδηόν του διλονώτη να γρικυόντε τόσων είσε/33 διάφορον οCάν και η σε ζιμήαν οπού ο κύριος να μην/34 τους το δώσοι ου επίγιCαν ομογνώμος και τα δίο μέρι/35 και έμιναν

ευχαριστημένα και δια πήστεος και βεβαί/36οσις της αλιθείας εγράφθη το παρόν γράμα νοδα/37γικον βεβαιόνοντας υδιοχηρός του όστις ξεύρη γρα/38ματα και όστις δεν ιξεύρι βάνοντας έτερον να ηπογρά/39ψυ δια ονωμά του και ύπο μαρτηρίας τον κάτοθεν:-/40

{αναστασης τζογιας βε(β)εονο/41

{αθανασις διμουλιτζας βεβεονο [...]δια ονομα/42

{μαστροσταθι κακουρατος μιν ιξεροντας να γράφι ος λεγι/43 πέτρος καλιγιανις μαρτιρό.»

### Ιστορικά

Η ευρύτερη περιοχή του Αμβρακικού με τα διάφορα λιμάνια του, και τις πολυπληθείς πλουτοπαραγωγικές πηγές της, αποτέλεσε ήδη από τον 13ο αι., και χώρο συχνών στρατιωτικών παρεμβάσεων. Παρόλα αυτά αναδείχτηκε σε μια από τις πλέον σημαντικές θέσεις της Δυτικής Ελλάδας, όχι μόνον σε οικονομικό επίπεδο αλλά και στην εξυπηρέτηση στρατηγικών σχεδίων<sup>4</sup>. Εμφανίζοντας ένα πολύ δύσκολο φυσικό ανάγλυφο, η εκμετάλλευση ιδιαίτερα των προϊόντων ξυλείας κατά τον 15ο -16ο αι. από τον ορεινό όγκο της Πίνδου<sup>5</sup>, αναγκαστικά προσανατολίζει τους ανθρώπους να στραφούν προς τη μόνη φυσική έξοδο που διέθεταν, προς τη θάλασσα του Ιόνιου<sup>6</sup>.

Κατά τον 18ο αιώνα η ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Ελλάδας κατέστη για διάφορους στρατιωτικούς και οικονομικούς λόγους, βασικό κέντρο εκμετάλλευσης κυρίως από τους Γάλλους και τους Βενετούς, του δασικού πλούτου των βουνών της Ηπείρου και της Ακαρνανίας, έχοντας ως επίκεντρο το λιμάνι της Πρέβεζας<sup>7</sup>. Η εκμετάλλευση των δασών ξεκινώντας από το λαθρεμπόριο υλοτομίας, σταδιακά εντάχθηκε στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο του εμπορίου της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, το οποίο στο μεγαλύτερο μέρος του εξαρτιόταν από τους παράγοντες της εξωτερικής αγοράς. Πάντως

4. Ευστρατία Σύγκελλου, *Ο πόλεμος στον Δυτικό Ελλαδικό χώρο κατά τον όψιμο μεσαίωνα*, Διδ. Διατρ., Ιωάννινα 2006, σ.46-48.

5. Ήδη τον 16ο αι. εμφανίζεται το νεροπρίονο στις χώρες της Βαλκανικής και την ίδια περίοδο ή λίγο αργότερα, πιθανόν εντοπίζεται να λειτουργεί στον ορεινό όγκο της Πίνδου (Στέλ. Μουζάκης, *Συμβολή στην έρευνα της οργάνωσης και της οικονομίας της ημινομαδικής κοινότητας. Συμπληρωματικές δραστηριότητες των κτηνοτρόφων της Πίνδου*, πρόλογος Μανώλης Γ. Βαρβούνης, Ηρόδοτος, Αθήνα 2017, σ. 161-162)

6. Σπύρος Ασωνίτης - Ευστρατία Σύγκελλου, «Ο Αμβρακικός κόλπος κατά τον όψιμο μεσαίωνα. Χώρος οικονομία», *Πρέβεζα Β', Δεύτερο Διεθνές Συμπόσιο για την Ιστορία και τον Πολιτισμό της Πρέβεζας* (16-20 Σεπτεμβρίου 2009), Πρακτικά, 1(Πρέβεζα 2010), σ.69-85.

7. Ελένη Γιαννακοπούλου, *Γαλλοελληνική εκμετάλλευση δασών στη Δυτική Ελλάδα (1710-1792)*, Αθήνα 1987, σ. 157-169.

μετά το 1765 η απόδοση του εξαγωγικού ξυλεμπορίου εξαρτάται κατά το πλείστον στην συμβολή των ελλήνων δασεργατών και εμπόρων. Έτσι την περίοδο 1770-1785 φαίνεται να εντατικοποιείται η υλοτομία και ταυτόχρονα να αυξάνουν οι τιμές εξαγοράς και του λαθρεμπορίου. Από την άλλη μεγεθύνονται οι εντάσεις και ο ανταγωνισμός μεταξύ των Ελλήνων και των Ευρωπαίων εμπόρων, με αποτέλεσμα και την διαφοροποίηση των τιμών των αντιστοίχων δασικών προϊόντων. Παράλληλα μεγάλος υπήρξε ο αριθμός όσων ασχολήθηκαν με την εκμετάλλευση των δασών αλλά και του εμπορίου αυτών. Δημιουργήθηκαν πλήθος συντροφικές ειδικευμένων υλοτόμων<sup>8</sup> βιοτεχνικής και ιδιαίτερα ναυπηγικής ξυλείας. Τελικά τα δάση όπως και οι γύρω τους περιοχές συνδέθηκαν άμεσα με τους ανθρώπους, συνετέλεσαν στη διαμόρφωση ενός ιδιαίτερου τρόπου ζωής αλλά και κατέστησαν φορείς μιας σημαντικής οικονομικής ανάπτυξης.

#### Παρατηρήσεις

Σύμφωνα με το παραπάνω α' έγγραφο και οι δύο οι συμβαλλόμενοι ο Τζιόγας και ο Κακουράτος βρίσκονται στην Πρέβεζα και εμφανίζονται «παρόν σοματηκοί» δηλαδή αυτοπροσώπως, στο γραφείο του νοταρίου Λεκατζά. Σκοπός τους είναι να συστήσουν μια «συντροφία», δηλαδή μια εταιρεία, όμως για περιορισμένο χρόνο και για συγκεκριμένο έργο. Να αγοράσουν ξυλεία από το Μακρυνόρος ή όπου αλλού και να την μεταπωλήσουν στη Ζάκυνθο αλλά και στην Κεφαλλονιά. Το απαιτούμενο κεφάλαιο, 200 γρόσια τουρκικά, το καταθέτει ο Τζιόγας, σημειώνουν μάλιστα «χωρίς κανένα διάφορον ήγουν άζουρα», δηλαδή άτοκα. Ο μάστορ Στάθης φαίνεται ότι έχει τη γενική προσταγή στις συνεννοήσεις για την εξεύρεση των τεχνιτών υλοτομίας και τη συγκέντρωση της αναγκαίας ποσότητας ξυλείας.

Γνωρίζουν ακριβώς τι είδους ξυλεία θέλουν να εμπορευτούν «δούαν κρασάρικοι και σταφιδιάρικη». Η δούγα προέρχεται από την κατώτερη σε ποιότητα αλλά και σε μέγεθος ξυλεία, συνήθως από τα καθαρίσματα των κορμών ή και τους ακατάλληλους για τη ναυπηγική κορμούς, και τη

---

8. Οι βλαχόφωνοι των χωριών της Πίνδου, κατά την ενασχόλησή τους με τις δασικές εργασίες, βρήκαν την ευκαιρία να αναπτύξουν τις δυνατότητες τους και να δημιουργήσουν πλήθος σχετικές συντροφικές, όπως υλοτόμων, κουβαλιστάδων των κορμών, συντροφικές για τα νεροπρίονα, κυρατζίδες για την πριστή ξυλεία με τα μουλάρια, αλλά και για την κατασκευή σαμαριών. Χαρακτηριστική περίπτωση για τις εμπορικές αυτές πρακτικές αποτελεί ο Βωβουσιώτης Αναγνώστης Βασιλάκης (Στέλ. Μουζάκης, *Συμβολή στην έρευνα...*, ό.π., σ.285-296)



χρησιμοποιούσαν για τις οικοδομικές κατασκευές<sup>9</sup>. Κατάλληλα δένδρα για την υλοτομία της δούγας θεωρούνταν εκτός από τη δρυ και την καστανιά και εκείνα που παράγουν ρετσίνι, όπως πεύκα, έλατα, κυπαρίσσια<sup>10</sup>. Η ονομασία πάντως σε κρασιάρικη και σταφιδιάρικη περιορίζει τη χρήση της προς αγορά ξυλείας κυρίως για την κατασκευή βαρελιών<sup>11</sup>, για πατητήρια και γενικότερα για βιοτεχνική χρήση.

Ακόμα γνωρίζουν και επιβάλλουν την περιοχή από την οποία θέλουν να αγοράσουν το συγκεκριμένο φορτίο. Ως πρώτη τους επιλογή καταγράφουν το δάσος του Μακρυνόρους. Σίγουρα η επιλογή του Τζόγια και του Κακουράτου να προέρχεται η ξυλεία από το δάσος του Μακρυνόρους, αποδεικνύει την ήδη πολύχρονη εμπειρία τους στον συγκεκριμένο τομέα. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος από το εμπόριο της δούγας, φαίνεται ότι προς τα τέλη του 18ου αιώνα βρίσκονταν στα χέρια κυρίως Κεφαλλονιτών και Ζακυνθινών<sup>12</sup>.

Επιπλέον ως τεχνίτες ικανούς για να φέρουν εις πέρας το σκοπό τους προτείνονται και καταγράφονται οι «κερασοβήταις<sup>13</sup>», επομένως γνωρίζουν, όπως θα δούμε παρακάτω, ιδιαίτερες λεπτομέρειες σχετικά με τη διαδικασία ξύλευσης<sup>14</sup>. Σημαντικό, όσον αφορά τη γνώση τους για τη διαδικασία της ξύλευσης, είναι και αυτό που επισημαίνουν σχετικά με τους τεχνίτες συμπληρώνοντας «και σαρτζίδες», δηλαδή αναφέρονται στους γνωστούς ειδικευμένους πελεκάνους<sup>15</sup>, της δούγας.

Την μεταπώληση της δούγας σύμφωνα με την εγγραφή θα την πραγματοποιούσαν στην «ζάκηνθο η Εις κεφαλονίαν η όπου αλού//22», όπως κατά κανόνα εμφανίζεται και σε αρκετές άλλες νοταριακές εγγραφές. Από τις

9. Ελένη Γιαννακοπούλου, *Γαλλοελληνική εκμετάλλευση...*, ό.π., σ.190-192

10. Στέλ. Μουζάκης, *Συμβολή στην έρευνα...*, ό.π., σ.168-169.

11. Μετά την παραλαβή οι κορμοί, καθαρίζονται και κόβονται σε αναλόγου μεγέθους με την προτιθέμενη κατασκευή δούγες. Οι δούγες στη συνέχεια τοποθετούνται σε στοίβες στην ύπαιθρο εκτεθειμένες για μεγάλη χρονική διάρκεια σε όλες τις καιρικές συνθήκες, ούτως ώστε να επέλθει φυσική ξήρανση. Όταν ολοκληρωθεί όλη αυτή η διαδικασία οι δούγες είναι έτοιμες για την τελική επεξεργασία και τη δημιουργία των διαφόρων τύπων βαρελιού.

12. Ελένη Γιαννακοπούλου, *Γαλλοελληνική εκμετάλλευση...*, ό.π., σ.191

13. Οι προερχόμενοι από το Κεράσοβο. Βεβαίως δε διευκρινίζεται από πιο Κεράσοβο της Κόνιτσας, της Δωδώνης ή της Πωγωνιανής.

14. Κεφαλλονίτες έμποροι εμφανίζονται, όπως αποδεικνύεται από την έρευνά μου, σε πολλές κατά καιρούς εγγραφές του νοτάριου Λεκατζά.

15. Οι πελεκάνοι εργάζονται στο δεύτερο στάδιο, αφού γίνει η επιλογή του κατάλληλου δένδρου και σημαδεύει αυτό, αναλαμβάνουν τον καθαρισμό του κορμού από τις φούντες, το κόψιμο και την αποφλοιώση του κορμού, εργασίες γνωστές και ως *τσεκουριάτικα*, επειδή πραγματοποιούνται με τσεκούρια (Για τις σχετικές πληροφορίες βλ. Στέλ. Μουζάκης, *Συμβολή στην έρευνα της οργάνωσης...*, ό.π., σ.181-184)

εισπράξεις θα αφαιρέσουν το κεφάλαιο, «το καπιτάλι», ως επίσης και «ναύλους και ωτουγάνες» δηλαδή ναύλους για τη μεταφορά της ξυλείας στη Ζάκυνθο, τα έξοδα για το τελωνείο, όπως επίσης και ότι άλλα έξοδα προκύψουν, και το υπόλοιπο θα μοιραστεί δίκαια στη μέση, δηλαδή «μισιακά».

Σε καταστάσεις εξαγωγών δούγας από την περιοχή του Αμβρακικού, εμφανίζεται ο Στάθης Κακουράτος, μεταξύ των ετών 1779 και 1786 να έχει μεταφέρει στη Ζάκυνθο και την Κεφαλλονιά<sup>16</sup>, με διάφορα καράβια, περί τις 85.000 οργιές δούγα σταφιδιάρικη και 14.000 δούγα κρασιάτικη αντίστοιχα. Έχοντας γνωστό από τις καταγραφές ότι η τιμή της σταφιδιάρικης στην τοπική αγορά το 1783 ήταν 54 γρόσια και το 1785 στα 50 γρόσια, η χιλιάδα<sup>17</sup>, τελικά ο τζίρος του μάστρο Στάθη μόνον από το εμπόριο της δούγας, φαίνεται να έχει ανέλθει στο ποσόν των 5.500 γροσιών περίπου.

#### Περίληψη της β' εγγραφής

Πρόκειται για μια σύμβαση μεταξύ του μάστρο Στάθη και του Κοντογιώργου ως αρχηγού μιας κομπανίας υλοτόμων για την προμήθεια 200 οργιών ξυλείας της φωτιάς, δηλαδή καυσόξυλων. Στη σύμβαση καταγράφονται ορισμένες σημαντικές πληροφορίες όσον αφορά τα οικονομικά, τη χρονική διεκπεραίωση, και την καλή εκτέλεση της παραγγελίας, ως και σχέσεις μεταξύ των εμπόρων και των υλοτόμων.

#### Μεταγραφή του β' εγγράφου

(φύλ.55ν) «1784: Νοεμβίου:24:ε.λ.π.: πρέβεζα την σίμερον/1 παρόν σοματηκά ενεφανίσθησαν έμπροσθεν/2 εν το κανγγέλο εμού νοταρίου παρόντων και τον κάτο/3θεν τιμίον μαρτήρον τα παρόντα δύο μέρι από/4 το ένα μέρος ο μαστροστάθης κακουράτος από κε/5φαλονιαν και απτού ετέρου μέρους ο κοντογιόργος/6 ανταμός με την σηντροφιάν του αναστάσι και/7 δημήτρι και άλως αναστάσις και στάθης και γιόργος/8 βουρλάς και τριαντάφιλος και γιοργάκους πρεβεζιά/9νι και κερασσοβήτες και ομού εις σόλδομ φανερόνωντας ος//10(φύλ.56r) κάτοθεν ότη επιδή και ναντουκάνουν χρία/11 μερικήν ξυλήν της φωτιάς του άνοθεν στάθη κα/12κουρατου διλοπιή την μπαρόν συμφονιαν ανα/13μεταξιν με τους ανοθεν μαστόρους κοντογιόργος/14 και επίληποι πέρνοντας υπόσχεσην δια να πι/15γενουν μέσα ης τον κόρφον της πρέβεζας η ος τον/16 караβοσαρά η ος το μακρινόρος δια να τα κο/17βουν οργιαίς

---

16. Ελένη Γιαννακοπούλου, *Γαλλοελληνική εκμετάλλευση...*,ό.π.,σ. 318, πίν. 24.

17. Ελένη Γιαννακοπούλου, *Γαλλοελληνική εκμετάλλευση...*,ό.π.,σ.304,πίν.15

διακόσιαις με προσκέφαλο ε/18να στην κάτω μεριά υποσχόμενος ο αυτός στα/19θης πραγματουίς διάνω τους τα πλερόνι τον/20 αυτόν μαστόρον προς ένα γρόσι την κάθε οργιά/21 ακόμα τους δήδη και μίαν βαρέλα κρασή Εις κα/22θε εκατόν οργιαίς δια πλέον καλήν τους ευχα/23ριστησιν λιπόν τους δήδη τόρα εις το παρον δια/24 καπάρο τον αυτόν ανοθεν μαστόρον ακόντο/25 δια τα αυτά ξίλα γρόσια τούρκυκα εκατόν/26 ήτι :100: με ηποσχεσίν τους να εχουν να τα κόβουν/27 να ήνε έτοιμα κάτω κατεβασμένα ης το παρα/28θαλασιον εις διορίαν έος ταύγα του Ιανουαρίου μη/29νος προ του αρχομένου δια ναντα σιουσειαρουν/30 ναντα περιλαβένι ο αυτός πραγματευτίς και/31 μαγκάροντας από την αυτήν διορίαν ναντου α/32ποκρενουντε Εις ντάνα σπέζες και νιτερέσια ε/33ξου από θεού και από αυθεντικά ξεκαθαρίζοντας/34 η εκατόν πενήντα οργιαίς από τα αυτά ξίλα να/35 τα έχουν έτιμα δια ημπάρκο κάτω κατεβασμένα/36 εος ταύγα του αρχομένου δικεμβρίου: διαμανταμε[.]/37 κάρι ο αυτός πραγματευτίς και μπαρκάροντας να/38 έχη να τους νετάρη δια την πλευρομήν ος άνοθεν/39 και δια τα έξοδα ντουγάνα και λιμανιάτικο μόνον/40 να γρικυέται ναντα πλεροσι ο αυτός πραγμα/41τευτις και τα επίληπα οπουναι εξακολουθύσουν να/42 γρικυόντε ναντα πλερόνουν η αυ(τι) ξιλύδες ούτος/43 επίγιCαν ομογνόμος και ευχαριστήθησαν και [..]γίνε/44 με ένα προσκέφαλον αρκετόν και ούτος δια πίστεος/45 και βεβαίωσης της αληθείας εγράφει το παρόν γρα/46μα βεβαιόνοντας ηδιοχηρός τους και υπο μαρτιρον/47

{χρηστος πατζης βεβεονο δηα ωνομα του σταθη κακουρατου μην ηξευρον/48τας να γράψει ος λεγη/49

{ αναστασις βλάχος βεβε(ο) ονομα μου κε δια τους σιντρο/50φους μου μιν ιξεύροντας να γράψουν ος λενε εκίνους που δεν ξερουν//».

#### Παρατηρήσεις

Τον ίδιο μήνα, μόλις οκτώ μέρες αργότερα στις 24, εμφανίζεται και πάλι ο μάστρο Στάθης Κακουράτος, με την ιδιότητα του πραγματευτή τώρα, στον νοτάριο Λεκατζά, μαζί με τον Κοντογιώργο ως πρωτομάστορα, αρχηγό συνεργείου, συντροφιάς, υλοτόμων την οποίαν αποτελούν επτά τεχνίτες ξυλοκόποι που κατάγονται από το Κεράσοβο και από την Πρέβεζα οι οποίοι ως συνήθως αυτή την εποχή, βρίσκονται στα χειμαδιά<sup>18</sup>. Ο Κοντογιώργος περιγράφει τους

18. Τις εργασίες υλοτομίας πραγματοποιούσαν μόνον κατά τη διάρκεια του χειμώνα, ώστε να μπορέσουν να τα μεταφέρουν χρησιμοποιώντας και τους ποταμούς. Άλλωστε έπρεπε να στεγνώσει ή ξυλεία για να είναι ετοιμοπαράδοτη περίπου προς τα τέλη της Άνοιξης. Έτσι από τον Μάιο ή τον Ιούνιο ανέβαιναν στα ορεινά για τις αγροτικές εργασίες στα χωριά τους και ξαναγύριζαν τον Οκτώβριο στα χειμαδιά. (Στέλ. Μουζάκης, *Συμβολή στην έρευνα...*, ό.π., σ.180-182)

λόγους για τους οποίους πραγματοποιείται η συγκεκριμένη σύμβαση. Πρόκειται για ένα συμφωνητικό εργασίας υλοτόμων ώστε να προμηθεύσουν στον μάστορο Στάθη ξυλεία της «φωτιάς», δηλαδή καυσόξυλα<sup>19</sup>. Συμφωνούν όμως ότι η ξυλεία πρέπει να προέρχεται συγκεκριμένα από τις περιοχές του κόρφου της Πρέβεζας, νότια του Αμβρακικού, τον Κραβασαρά η το Μακρυνόρος. Ήταν γνωστό ότι οι περιοχές αυτές παρείχαν πολύ καλής ποιότητας ξυλεία, κυρίως ναυπηγική, την οποίαν προμηθεύονταν οι Γάλλοι, οι Βενετοί, αλλά και οι Μαλτέζοι πολλάκις παράνομα<sup>20</sup>. Πιθανόν είναι να είχε συνεργαστεί και παλαιότερα με τη συγκεκριμένη συντροφιά ο μάστορ Στάθης, όπως διακρίνεται μέσα από την πρώτη εγγραφή που παρουσιάσαμε, μια και συναντάμε και πολλά συμφωνητικά υλοτομίας στην συγκεκριμένη περιοχή με εμπόρους, Κεφαλλονίτες, Ζακυνθινούς, Λευκαδίτες κ.α., να συνεργάζονται με ντόπιες ομάδες που τις αποτελούσαν κυρίως Κερασοβίτες και Πρεβεζιάνοι υλοτόμοι.

Η συντροφιά του Κοντογιώργου αναλαμβάνει την υποχρέωση να μεταβεί στις συγκεκριμένες περιοχές, να ελέγξει και να κόψει 200 οργιές ξυλεία. Έχει ενδιαφέρον να υπολογίσουμε τον συνολικό όγκο της παραγγελίας. Η οργιά είναι μονάδα μήκους και αντιστοιχεί σε 1.83μ. περίπου. Επομένως η παραγγελία είναι για  $200 \times 1.83 = 366.00$  περίπου, τρέχοντα μέτρα. Εδώ όμως τίθεται ένα θέμα. Ποία ακριβώς ήταν η διάσταση της διαμέτρου των συγκεκριμένων κορμών<sup>21</sup> για εκπλήρωση της παραγγελίας; Αν θεωρήσουμε μια μέση διάμετρο του κορμού, χωρίς αποφλοίωση, τα 0.25μ., υπολογίζοντάς τα<sup>22</sup> θα μπορούσαμε να πούμε ότι ζητούσαν περίπου 18.00-20.00μ<sup>3</sup>, και συνολικού βάρους 21.000-22.000 kg. Επισημαίνει επιπλέον ο μάστορ Στάθης ότι θέλει να έχουν οι κορμοί χαμηλά προσκέφαλο, μάλλον κάποια προεξοχή-άκρη κλαδιού, αναγκαίο για να μπορούν να τους μετακινήσουν ευκολότερα λόγω του βάρους τους<sup>23</sup>, αφού ένας κορμός μιας οργιάς ζυγίζει περίπου 90-110kg/ανά τεμάχιο. Αυτή η προτίμηση προσθέτει από το ένα μέρος μιαν ιδιαιτερότητα εφόσον οι κλάδοι

---

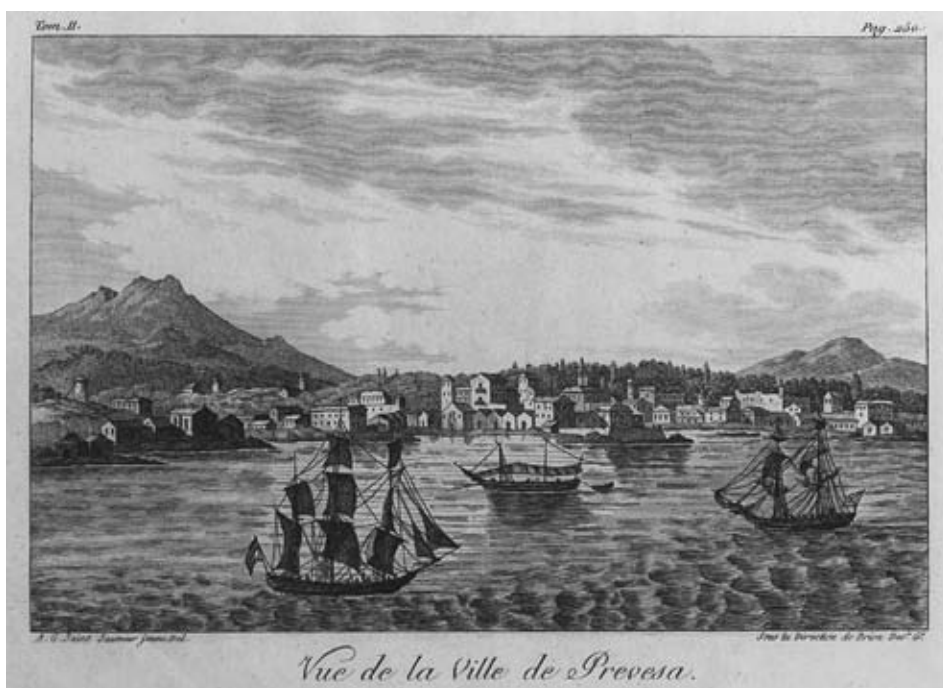
19. Η ξυλεία της φωτιάς προέρχεται, επίσης, από την κατώτερη σε ποιότητα αλλά και σε μέγεθος ξυλεία, συνήθως από υπερήλικα δένδρα, και παραδίδεται μάλιστα ακαθάριστη.

20. Για όλα όσα αφορούν την εμφάνιση και κυριαρχία των Γάλλων στο εμπόριο ξυλείας της Δυτικής Ελλάδας, κυρίως της ναυπηγικής βλ. Ελένη Γιαννακοπούλου, *Γαλλοελληνική εκμετάλλευση...*, ό.π., σ.158-169

21. Οι κορμοί ανάλογα με το μήκος τους έχουν κατά κανόνα διαφορετική διάμετρο στα δυο άκρα τους, για το λόγο αυτό στους υπολογισμούς λαμβάνουμε το μέσον όρο των διαμέτρων.

22. Ακολουθούμε για τους υπολογισμούς τον κανόνα κλίμακας των R. Petras- J.Pajtik, *Vyskumny Ustav Lesneho Hospodarstva, Zvolen (CSFR)*, 1991.

23. Για τη μεταφορά συνήθως χρησιμοποιούσαν εκτός των άλλων εργαλείων και σχοινιά ή και λουριά, και για το λόγο αυτό ήθελαν τα προσκέφαλα για να γαντζώνει και να μη γλιστράει ο κορμός (Στέλ. Μουζάκης, *Συμβολή στην έρευνα...*, ό.π., σ.184)



εμφανίζονται στα ψηλότερα σημεία του κορμού του δένδρου, από την άλλη τους βοηθά να εκμεταλλευτούν καλύτερα τα ψηλότερα τμήματα των δένδρων, τα οποία υλοτομούν.

Ο Κοντογιώργος πληρώνεται, από τον μάστρο Στάθη ως εκπρόσωπος-εργολάβος<sup>24</sup> κατ' αποκοπή. Του καταβάλει μόλις ένα γρόσι την οργιά και αυτός κατά τη συνήθεια, αναλαμβάνει την υποχρέωση να πληρώσει τους μαστόρους και τους εργάτες οι οποίοι αποτελούν την συντροφιά του. Επιπλέον φαίνεται ότι αναλαμβάνει και όλες τις αναγκαίες<sup>25</sup> δαπάνες<sup>26</sup> μέχρι την παράδοση της ξυλείας στο λιμάνι, χαρακτηριστικά στο «παραθαλάσσιο»<sup>27</sup>.

Ο μάστρο Στάθης φαίνεται να έχει κάμει μια συμφέρουσα συμφωνία<sup>28</sup>, αφού η τιμή των καυσόξυλων στην εσωτερική αγορά κατά το 1784 ανέρχεται στους 60 παράδες την οργιά<sup>29</sup>. Δηλαδή στο ένα και μισό γρόσι. Είναι πιθανόν ο Κοντογιώργος να μην είχε κλείσει πολλές παραγγελίες και για το λόγο αυτό και προκειμένου να έχει δουλειά η συντροφιά του, προτίμησε να ρίξει λίγο την τιμήν του. Είναι γνωστό ότι η κοπή των δέντρων πραγματοποιείται μεταξύ Δεκεμβρίου-Φεβρουαρίου, πριν δηλαδή ανέβουν οι χυμοί από τη ρίζα προς τα κλαδιά του δέντρου γιατί είναι πιθανόν να πιάσει σαράκι η ξυλεία και μάλιστα ακολουθώντας μian πανάρχαια πρόληψη, σε περίοδο πανσελήνου<sup>30</sup>, γιατί τότε

---

24. Για να γίνει κάποιος αποδεχτός ως εκπρόσωπος μιας συντροφιάς και μάλιστα αναλφάβητος, όπως χαρακτηριστικά λέγει ο ίδιος ο Κοντογιώργος στο τέλος του εγγράφου, πρέπει σίγουρα να έχει μian έντονη προσωπικότητα. Ακόμα να αποδίδει μια χρηστή διοίκηση όσον αφορά τη συντροφιά, με αξιοπιστία, με τιμιότητα, και βέβαια να μπορεί με γνώριμες ή με την προσωπική του ικανότητα να εξασφαλίζει συνεχή εργασία στα υπόλοιπα μέλη της συντροφιάς (Στέλ. Μουζάκης, *Συμβολή στην έρευνα...*, ό.π., σ.286).

25. Σχετικά με τον χρόνο και τον χρόνο της υλοτομίας αλλά και τον έλεγχο και τη φορολογία των υλοτομικών προϊόντων, βλ. Δ. Νικολαΐδης, *Οθωμανικοί Κώδικες*, Α' (Κωνσταντινούπολις 1869), σ.502 κ.εξ. όπου ο Κανονισμός των Δασών)

26. Μέσα στις δαπάνες περιλαμβάνονται οι κάθε είδους καταβολές προς τις αρχές, για την άδεια υλοτομίας, τα σχετικά δασίματα –φιλοδωρήματα προς την κοινότητα αλλά και τους τοπικούς αγάδες, βεβαίως η διατροφή της συντροφιάς, τα μεταφορικά με τους κουβαλιστάδες, αλλά και η καταβολή προς τις αρματολίτικες ομάδες για την ασφάλεια γενικότερα της συντροφιάς και της παραγωγής των. (Στέλ. Μουζάκης, *Συμβολή στην έρευνα...*, ό.π., σ.182-185, Ελένη Γιαννακοπούλου, *Γαλλοελληνική εκμετάλλευση...*, ό.π., 199-200)

27. Ορίζουν το παραθαλάσσιο γιατί υπήρχαν και τα «σκαλώματα του ποταμού», δηλαδή οι διάφορες συγκεκριμένες θέσεις των ποταμών, τα αγκυροβόλια, όπου συγκέντρωναν τους κορμούς, πάντοτε κοντά σε λιμάνια από όπου μπορούσαν να τους φορτώσουν στα καράβια (Παν. Καμηλάκης, «Η χρησιμοποίηση του νερού των ποταμών από τους παραδοσιακούς υλοτόμους στη μεταφορά χρήσιμης ξυλείας, κυρίως από την Πίνδο (19ος-20ος αι.)», *Επιστημονική Συνάντηση «Το νερό πηγή ζωής κίνησης και καθαρισμού, Μουσείο Λαϊκής Τέχνης*, Ιστορική Εθνολογική Εταιρεία Ελλάδος, 13-12-1997, Πρακτικά, Αθήνα 1999, σ.201-215)

28. Βέβαια έχει ακόμα τη φόρτωση, το ναύλο για τη μεταφορά στο νησί και το ξεφόρτωμα.

29. Η τιμή των καυσόξυλων το 1784 έφθανε στους 60 παράδες η οργιά, δηλαδή 1,5 γρόσι.(βλ. Ευτυχία Δ. Λιάτα, *Φλωρία δεκατέσσερα στένων γρόσια σαράντα. Η κυκλοφορία των νομιματών στον ελληνικό χώρο, 15ος -19ος αι.*, Αθήνα 1996, σ.103)

30. Χαρακτηριστικά αναφέρει ο Κασσιανός Βάσσος στο έργο που συντάχθηκε με εντολή του αυτοκράτορα

δεν επιλέγονται κούφια δένδρα. Έχει ενδιαφέρον να τονίσουμε την αρχέγονη ιερότητα των δένδρων όπου αναγνωρίζονται ως ο φυτικός μετασαρκωμός της ψυχής και η οποία εκδηλώνεται με την δενδρολατρεία<sup>31</sup>.

Όπως και να έχει ο μάστρο Στάθης, για να τους ευχαριστήσει, τους υπόσχεται ως φιλοδώρημα και μια βαρέλα κρασί για κάθε εκατό οργιές, δηλαδή τους κάνει δώρο και δυο βαρέλες κρασί, περίπου 100-120 οκάδες. Το στοιχείο αυτό, πιθανόν αποδεχτό ως καθεστώς, εμφανίζεται σε όλες σχεδόν τις σχετικές έγγραφες συμφωνίες υλοτομικής εργασίας<sup>32</sup>. Μάλιστα και οι ίδιοι οι εργάτες το αποζητούσαν, γιατί θεωρούσαν ότι η προσφορά αυτή τους έφερνε καλή τύχη στη δουλειά τους.

Με την υπογραφή του συμφωνητικού, ο μάστρο Στάθης δίδει στον Κοντογιώργο ως καπάρο 100 γρόσια μάλιστα σημειώνει άτοκα, με την υποχρέωση όμως από μέρους της συντροφιάς να έχουν κόψει τα ξύλα και να τα έχουν κατεβάσει στο λιμάνι έως το τέλος του ερχόμενου Ιανουαρίου ώστε να τα τακτοποιήσουν, «σενιάρουν<sup>33</sup>» σε ντάνες, στοίβες και να τα παραλαμβάνει ο πραγματευτής στην ορισμένη ημερομηνία. Μάλιστα επιπλέον σημειώνει «σπέζες<sup>34</sup> και νιτερέσια ε/33ξου από θεού και από αυθεντικά», δηλαδή μακριά από εγγυήσεις φόρους, συμφέροντα και από τις αρχές. Πάντως ξεκαθαρίζει πως πρέπει, τουλάχιστον οι 150 οργιές ξύλων, να έχουν κατέβει έτοιμα για να τα μπαρκάρουν, μέχρι το τέλος του ερχόμενου Δεκεμβρίου. Επιπλέον σημειώνει ότι τα έξοδα του τελωνίου ως και τα λιμανιάρικα<sup>35</sup> θα τα πληρώσει αυτός, ενώ όλα τα άλλα, όπως ήδη σημειώσαμε, θα πληρωθούν από τη συντροφιά.

Όσον αφορά τη μεταφορά των καυσόξυλων ως και της οικοδομικής ξυλείας προς τα Επτάνησα, χρησιμοποιούνταν κατά κανόνα επτανησιακά και ιδιαίτερα κεφαλλονίτικα καράβια. Μιαν εμπειρία την οποία κατείχε, όπως φάνηκε από τα προηγούμενα, πολύ καλά ο μάστρο Στάθης.

Το συμφωνητικό το υπογράφουν από το μέρος του μάστρο Στάθη που δεν

---

Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου τον 10ο αι. «Τω αυτώ μηνί χρή τα προς οικοδομικήν και εργασίαν ξύλα τέμνειν, σελήνης εν συνόδω ούσης και υπό γήν. το γαρ της σελήνης φως μαλακώτερα τα ξύλα ποιεί. Τα δε τότε τεμνόμενα ξύλα άσηπτα διαμένει»( Γεωπονικά, Λειψία 1886, 3,1,2 σ.87)

31. Παν. Λεκατοάς, Η ψυχή. Η ιδέα της ψυχής και της αθανασίας της και τα έθιμα του θανάτου, Αθήνα 1957. Ανθ. Πανάρετος, Η δενδρολατρεία, Λευκωσία 1979.

32. Ελένη Γιαννακοπούλου, Γαλλοελληνική εκμετάλλευση...,ό.π.,121, ως και αναφορές σε πολλές έγγραφές

33. Από το ιταλικ. *segnare* =τακτοποιώ.

34. Η *σπέντζα* κατά την οθωμανοκρατία ήταν η ονομασία του ειδικού ζευγαριάτικου κτηματικού φόρου που πλήρωναν οι χριστιανοί ραγιαδες του σουλτανάτου.

35. Πιθανόν για τους Έλληνες 6% επί της αξίας των εξαγωγών ( Χ. Δ. Γκόφας, «Ελληνικαί εξαγωγαί κατά τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος κατ' ἀνέκδοτον ἐμπορικὴν ἀλληλογραφίαν», *Ἐπιθεώρησις Ἐμπορικῆς Δικαίου*, 24(1973),σ. 316-334, Ελένη Γιαννακοπούλου, *Γαλλοελληνική εκμετάλλευση...*, ό.π.,125).

ξέρει να γράφει ο Χρήστος Πάτζης και από το μέρος του επίσης «αγράμματος» Κοντογιώργου αλλά και των υπολοίπων συντρόφων ομοίως «αγράμματων», ο Αναστάσις Βλάχος.

### Γενεαλογικά

Πριν κλείσουμε θα αναφερθούμε για λίγο και στο επώνυμο Κακουράτος. Το 1591 το αρχείο Κεφαλλονιάς καταστρέφεται από πυρκαγιά<sup>36</sup>. Για το λόγο αυτό το 1593 ο προνοητής Dan Bembo μετά από συνέλευση έλαβε ως μέτρο για να μπορέσουν οι μέχρι τότε μετέχουσες οικογένειες να εγγραφούν και να συμπεριληφθούν στους νέους καταλόγους των μελών του Συμβουλίου, έπρεπε να καταθέσουν τα πιστοποιητικά της ιδιότητός των<sup>37</sup>.

Ανάμεσα στις οικογένειες που εμφανίζονται να μετέχουν σταθερά στο Συμβούλιο με έναν ή περισσότερους κλάδους είναι οι Casurato με καταγωγή από το Λιξούρι<sup>38</sup>. Στη Χρυσή Βίβλο, στο Libro d'Orο της Κεφαλλονιάς του 1593, την συναντάμε ανάμεσα στα ονόματα των Οικογενειών Μέλη των οποίων μετείχαν στο Συμβούλιο της Κοινότητας της Κεφαλονιάς. Όμως όταν το 1751 ήλθε ο γενικός προνοητής G. B. Vetturi, προκάλεσε μεταρρύθμιση του κανονισμού του Συμβουλίου των Ευγενών η οποία και έγινε δεκτή<sup>39</sup>. Σύμφωνα με αυτήν αποκλείστηκαν πολλά από τα εγγεγραμμένα παλαιότερα μέλη, κυρίως γιατί ήσαν χαμηλότερης τάξης. Τότε φαίνεται ότι αποκλείστηκαν και τα μέλη της οικογένειας Casurato, αφού το 1799 όταν συντάσσεται το νέο *Corpo Nobile di Cefallonia, Nobelta Cefalena*, δεν εμφανίζονται σε αυτό<sup>40</sup>.

Σημειώνουμε ως υπόθεση εργασίας ότι, από το γεγονός της έκπτωσης της οικογένειας, θα μπορούσε να ερμηνευτεί και το γιατί ο μάστρο Στάθης έμεινε αναλφάβητος.

Κλείνοντας, έχει ενδιαφέρον να επισημαίνουμε το σημαντικό αρχαικό, αλλά και το τεχνολογικό, γλωσσολογικό, λαογραφικό, ως και γενεαλογικό και όχι μόνον ενδιαφέρον, το οποίο υποκρύπτουν οι διάφορες εγγραφές στα νοταριακά αρχεία, για την ευρύτερη περιοχή, όπως θα έχουμε την ευκαιρία να αποδείξουμε και σε επόμενες συνεργασίες.

---

36. Ηλίας Α. Τσιτσέλης, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα. Συμβολαί εις την ιστορίαν και λαογραφίαν της νήσου Κεφαλληνίας*, Α' (Εν Αθήναις 1904), σ.820-821

37. Π. Δ. Καγγελάρης, *Ιστορία και γενεαλογία του οίκου Καγγελάρη της Κεφαλονιάς (16ος-20ός αιώνες)*, Κέρκυρα 2011, σ.103

38. Π. Δ. Καγγελάρης, *Ιστορία και γενεαλογία...*,ό.π.,σ.104

39. Ηλίας Α. Τσιτσέλης, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα...*,ό.π.,σ.822

40. Π. Δ. Καγγελάρης, *Ιστορία και γενεαλογία...*,ό.π.,σ.122-123







ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ 7/2017  
ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

«ΙΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ»  
«ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ  
ΚΑΙ ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΖΑΚΥΝΘΙΩΝ»

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΕΚΤΥΠΩΘΗΚΕ  
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ:  
«ΤΡΥΦΩΝ ΓΕΩΡΓΑΛΛΙΔΗΣ - ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΕΠΕ»

ΜΕ ΤΗ ΧΟΡΗΓΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ  
«ΚΩΣΤΑ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ ΟΥΡΑΝΗ»

ΚΑΙ ΜΕ ΕΞΩΦΥΛΛΟ  
ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΗ ΠΑΛΜΑ

